

HUDUDDAGI SANOAT KORXONALARINING EKSPORT FAOLIYATI SAMARADORLIGINI STATISTIK TAHLILI

Beginqulov Mansurbek Nurmamatovich

*O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi huzuridagi
Kadrlar malakasini oshirish va statistik tadqiqotlar instituti
mustaqil tadqiqotchisi.*

Annotatsiya. Ushbu maqolada hududdagi sanoat korxonalarining eksport faoliyati samaradorligi statistik tadqiq etilgan. Eksport hajmi, mahsulot sifati va bozorlarga kirish ko'rsatkichlari asosida tahlil o'tkazilib, natijalarga asoslangan tavsiyalar ishlab chiqilgan. Maqolada sanoat korxonalarining eksport faoliyatiga ta'sir etuvchi omillar, eksport strategiyalarini optimallashtirish usullari va statistika tahlil metodlari yoritilgan. Tadqiqot natijalari eksportni oshirish bo'yicha amaliy tavsiyalar berish imkonini beradi.

Kalit so'zlar: sanoat korxonalari, eksport faoliyati, samaradorlik, statistik tahlil, eksport strategiyasi, iqtisodiy o'sish, hududiy rivojlanish.

Sanoat korxonalari mamlakat iqtisodiyoti rivojlanishining muhim tarkibiy qismi bo'lib, ularning eksport faoliyati tashqi savdo balansini yaxshilash va valyuta tushumlarini oshirishda katta ahamiyatga ega. Ushbu maqolada hududiy sanoat korxonalarining eksport faoliyati samaradorligini baholash va statistik jihatdan tahlil qilish masalalari ko'rib chiqiladi.

Sanoat korxonalarining eksport salohiyatini mustahkamlash va kengaytirish iqtisodiy o'sish va taraqqiyotni rag'batlantirishning asosiy omili hisoblanadi. Tovar va xizmatlarni eksport qilish korxonalarga mijozlar bazasini kengaytirish, daromadlarini oshirish va jahon bozorida raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi.

Sanoat korxonalarining eksport salohiyatini mustahkamlashning birinchi bosqichi eng istiqbolli eksport bozorlarini aniqlashdan iborat. Bu talab tendentsiyalari, raqobat landshafti va tartibga solish muhitini baholashni o'z ichiga olgan jahon bozorini chuqur tahlil qilishni talab qiladi. Eng istiqbolli bozorlar aniqlangandan so'ng, korxonalar maqsadli marketing strategiyalarini ishlab chiqishni va o'z mahsulot va xizmatlarini ushbu bozorlarning o'ziga xos ehtiyojlarini qondirish uchun moslashtirishni boshlashlari mumkin. Sanoat korxonalarining eksport salohiyatini kengaytirishning yana bir muhim strategiyasi ilmiy-tadqiqot va ishlanmalarga sarmoya kiritishdir. Bu muayyan eksport bozorlari ehtiyojlariga moslashtirilgan yangi mahsulot va xizmatlarni ishlab chiqish, shuningdek, samaradorlikni oshirish va xarajatlarni kamaytirish imkonini beruvchi yangi texnologiyalar va jarayonlarga sarmoya kiritishni o'z ichiga oladi.

Eksport - davlat iqtisodiyoti rivojlanishining asosiy ustunlaridan biri hisoblanadi. Bugungi kunda dunyo mamlakatlari iqtisodiyoti bir biriga bog‘liq, ya’ni ma’lum darajada mamlakatlar o‘rtasida o‘zaro savdo aloqalari yo‘lga qo‘yilgan. Mamlakatlarning iqtisodiyotida nafaqat tarmoqlarning rivojlanishi, balki tashqi savdo faoliyatining ham o‘rni katta.

Globallashuv jarayonining dunyo mamlakatlari iqtisodiyotiga ta’siri tobora ortib borayotgan bugungi sharoitda har qanday mamlakat, jumladan, O‘zbekiston uchun ham to‘g‘ri o‘ylangan tashqi savdo siyosatini yuritgan holda jahon iqtisodiyotida o‘z o‘rnini mustahkamlab borishi mamlakat iqtisodiyoti uchun juda muhim hisoblanadi. Xo‘jalik yurituvchi subyektlarning eksport salohiyatini ko‘tarish va tashqi bozorlarda ularning mahsulotlari raqobatbardoshligini oshirish O‘zbekiston Respublikasi iqtisodiy rivojlanishining eng muhim ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

O‘zbekiston hududlarini samarali rivojlantirishning muhim yo‘nalishlaridan biri sanoat aglomeratsiyalarini shakllantirish hisoblanadi. Nazariy jihatdan sanoat klasterlari geografik jihatdan to‘plangan bo‘ladi. Dastlabki mintaqaviy rivojlanish nazariyalari korxonalar o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik turli darajada masofaga bog‘liq bo‘lishi tan olingan. Biroq, zamonaviy iqtisodiyotda mahalliyashtirilgan korxonalar guruhi o‘rtasidagi „majburiy aloqalar“ masofa uzoq bo‘lsa-da, hamkorlik juda yaxshi bo‘lishi mumkin.

O‘zbekiston uchun makro darajada eng muhim strategik vazifa iqtisodiy o‘rish oshirishning texnologik modernizastiyalash, xalqaro raqobatbardoshlikning ortishi, iqtisodiyotning diversifikastiyalanishi va mamlakatni eksport tovarlari va xizmatlari keng doirasi texnologik rivojlangan ishlab chiqaruvchisiga aylantirish hisoblanadi. Bu samarali bandlikni oshirish va shu tariqa aholi farovonligini yaxshilash uchun imkoniyatlarni kengaytiradi.

Shuni ham aytish joizki, innovatsion strategiya - bu bozorga yangi mahsulot bilan chiqish talab qiladi. Bozordagi brendning va o‘ziga xos bo‘lgan imij bilan mahsulot ishlab chiqarish amalga oshirish boshqa sanoat mahsulotlari bilan tanish bo‘lgan iste’molchilarga yangi mahsulotni yanada katta taklif qilish imkonini.

Segmentlash strategiyasi - bu korxona tashkil etgan ishlab chiqarish operatsiya mahsulotlarni maksimal darajada to‘yinganligi uchun yashirin bilish bilan tavsiflangan bozor segmentini raqobatga strategiya qilish.

Hamkorlik strategiyasi – hamkorlik qilish bilan birga bozor voqealar va hamkorning intellektual va kapital resurslaridan yuborish orqali eksportni ishlab chiqarishni nazarda tutuvchi strategiya.¹

¹ Yibing Ding, Yuhang Zhuang, Liyunpeng Zhang, Gongyan Yang, Industrial policy and potential for export upgrading: Evidence from government-approved projects in China. Economic Modelling.7 February 2024.

Xulosa qilib aytganda, hududdagi sanoat korxonalarining eksport faoliyatini samarali tashkil etish uchun raqamli texnologiyalardan keng foydalanish, xalqaro talablar bo'yicha mahsulot sifatini oshirish va davlat tomonidan eksportni rag'batlantirish mexanizmlarini takomillashtirish lozim. Tadqiqot natijalari eksport hajmini oshirish bo'yicha strategik qarorlar qabul qilishda yordam beradi. Bundan tashqari, sanoat korxonalarining eksport salohiyatini mustahkamlash va kengaytirish iqtisodiy o'sish va taraqqiyotni rag'batlantirishning hal qiluvchi omilidir. Istiqbolli eksport bozorlarini aniqlash, ilmiy-tadqiqot va ishlanmalarga sarmoya kiritish, xorijdagi hamkorlar bilan mustahkam hamkorlik aloqalarini o'rnatish, xodimlarni o'qitish va malakasini oshirishga sarmoya kiritish, davlat organlari va savdo tashkilotlari bilan yaqin hamkorlik qilish orqali korxonalar yanada raqobatbardosh va muvaffaqiyatli eksport strategiyasini yaratishi mumkin

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Xoshimov E.A. Valyuta siyosatining eksportni rivojlantirishdagi rag'batlantiruvchi rolini oshirish yo'llari. T.: "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnal. 2020. 409 416. 189
2. Uzoqov M.J., Juraboyev J.M. To'qimachilik korxonalari eksport salohiyatini kuchaytirishda marketing xizmatlaridan foydalanish. T.: Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari. 2023. 562-568 b.
3. Yibing Ding, Yuhang Zhuang, Liyunpeng Zhang, Gongyan Yang, Industrial policy and potential for export upgrading: Evidence from government-approved projects in China. Economic Modelling. 7 February 2024.